

young. Subsequently

АННА ЗАХАРОВА

Таблица получена с WEB-сайта www.rp5.ru

(Саягыта. Иннин "Сага
олах" хаһыат 70 №-гэр көр)

Дьокуускай куоракка
олорор көһөрүлүү
түмэүүтүн Сэбиэтин
билигини бэрэсэдьитэлэ
Евдоксия Федотовна
Захарова

[illegible]

Л.Ф. Захарова 1939 сэлүүлснэ
Чуулсны оройбуудын бишр юрн
аймгуудых Төлий тогилсуугэр
терообуг. Азун сарин юмнээр
Булунга Ыстаннах хонжо үлэ
фронтуар ньтмлын балиак
булганшангар сэлүүлснэ.
Онлон нэгтэ күүс олүгүн Хоту
кохоруулүүг түбхөн, 4 охунок, 3
кыршажастан бөгөөт оро күүтэ
сэлүүлн, Кобзэйнэ тийнбигтэ.
Онно Сунтэ сэлнээр хав түбө
түрэлзүлэ сүкөмнүүтэ, /дэ,
итингэлэ нлэ савуушмүүтэ оху

муз, сүүү-сүүү. Үгүс кыямат кырыагастар, оёо-уруу Сийтэ буоругар үйлөргө хаалбытара. Дойдуга төнүү үтүмөннөх үөрүүтэ. Осуолуаа киирин. Очолосго илгэринсөт суо. Кийитери, ыраах сиртэн салыар оёолору; биир дыңаа олохтообуттар. Бастыгапал дин суоа. Ойуеннэх салыан үөрэнэлгэр. Сыллар аастар аһан илгиттэр. Осуоланы бүтүрэн, фермаса нааһыансыгы барбыа. Үчүгэй үлөтүн иһин тоһионок Сибитин дьокутаатынан дьыһыбыла. Салгы үөрөтөн оёолору кылары 36 сыл устата таһаарыаһахтык үлэстөбитэ. Оюн дэр, эрчимнэх кэмрингэр күрөтө Михаил Михайловичтан Чыааппа оскуолатыгар учууллаабытара. Ити кимгэ дыахтар кимитин бэрэсэрдэлтэлгэн, түөлбө сайаагчытынан, кулууп дыңаа рожиссеруан, политической куруһук ыһааччытынан уонна савмай собулүүр аһас оһолуктар куруһуктарын дэриэбинэ олохтоокторугар уонна оскуола оһолуктар ыһаагы. Ити куруһук кэстүмүн мэхан дьон, оһолдо дьон

угуе быыстапкеларга
сигилинээстик кытталары.
Олуктоок ыччаттары кытталарын
дибх пьесалары режиссердан
турупбута. Арийах сыгылааһыта,
куоракка олорор көһөрүлүү
кыттылыахтарын түмсүүтүн салы-
һа сыгдан "Алдьархай аарты-
нан айан" диэн пьесаны суруй-
буту, Саха театры ылан турупбута
короочу күөг араталар
таһаарбыта. Пьеса Саха театрыгар,
Чурапчыга, Тааттага, Ууе-
Алданга, Булуһта, Эдьигэстэ
турупоруллубута. Ити кэниигэ
утуу-субуу үс пьеса суруллубута.
Бадаржы Фелоксина "Озонньогтор
Бачкактар", "Алтанчуораан алы-
етлах" диэн кинигэлэри
бачкактангыта.

Көһөрүлүү калтылынахтарын Сэбиетин бэрэсэдэтэлигэн талылышымтаи үүсүлгөн ыппан калт. Ол курдук, үе тогул көһөрүлүү калтылынахтарын хоту спордук, балыктаабыл сирдэрингн онго халбыт джоннорун көрүсүсөн калтырын тэрийиэт. Көһөрүлүү ыар күмнэрин сүднорук, ыччактарга тирнэрингэ бышынаах үлгүгн ылар, адрас көрүсүлүлгөн тэрийио ыарахы.

балаһыаннаһаах, кырдыаҕас, кыһамыт көһөрүлүү кыттыһаах-тарыйар дыһаһыттар сыйдыһалаан, сүбэлээн-амалаан, араас тэригэлэргэ туруорсан кыһар-барар. Маны таһынан көһөрүлүү кыттыһаахтарын сыһыаннаһарын тэрийиңэ улахан бөлүөмтөтүн уурар. Ону тэңэ көһөрүлүү кыттыһаахтара бэйэлэргэ кыһар бөлүөмтөн кырдыаҕастар батыһаһарын, реабилитационнай кини курдук уода, сирдэргэ дыону сэргэхсигилэр. Билэр сирдэригиз эскурсияҕа сыйдыһалаан, 17 киһилээх делегациянан Булуҥ улуустар көһөрүлүүтэ сыйдыһыт липовскарга тийиң, кинилэр бэйэлэргэ тутарбыт сахаларын балаһаһтар испиһ-ниһэх көрүлүү тэрийбиттэр. Онуо эргитиң тийиң сыйдыһыт делегациялар А.С. Пийиһа салааттаһынан, араас саха иһилэрин батыһ тутарбыттарын сый-сым курдук тутан иһиң сыйдыһаларын көрөң, сүрүөһүн үөрбүттэр.

Булгунга 1942 сыллаахха депортацияланан кэлбит литовецтар (кыныгэр дьыһынньон сори сабаланын агай иһини)

дойдуларыгтан күүс олтуган көһөрүлүбүтүр) кыра сындаан биригэ оонһообут, сорохторо биригэ үөрөмнүг саха-оволорун өйдүүтүрүң, ыйытаһалларын сово санабыгылар.

Евдокия Федотовна ит
объектснэй үлэнтэһын эр
эрэнтэһэн дьарык ыамыт уу-
уран снэһуһтар быһастаһаларыар
Дьокуускайга, Хабаровскайга,
Москвага ода сирдэргэ куруук
үрдүк ситиһинтээхтик кыттарын
болүстүһүр наадалаах дүһүн
саныһаһыт.

Назаралдалгара: Саха
Өрөспүүбүлүкэтин Бочууттаах
бэлэриин, "Трансканский кибитин"
хаһаайына, "Норуот уус-уран
сигиһукарын сайыннарыыга кил-
лэрбит кылааһын", "Чурапчы
улууһун илэтигэр үтүөлэрин",
"Чурапчы улууһун кулутуурун
сайдылыгыгар киллэрбит
кылааһын" иһин бэлэтигэр уонна
араас үбүлүөйдөр бэлэтигэр
хаһаайына.

Дмитрий ЧЕЧЕБУТОВ,
"Коборүстүү
пальцахгарын" музейн
ТОРУУТЧИ.

Сапаабын этэбин

**П.А. СТАРОСТИН ААТЫН
ОДЬУЛУУН ОРТО
ОСКУОЛАТЫГАР ИНЭРИЭХХЭ**

Ханнак баазарар оскуаш үлгүлөт, ийги-үрөттө тааарбыт түшүскөнү карын ситиһикеритиң сыналанар. Саха АССР уонна РСФСР оскуаларын үтүөлөх учуутала, норуот үрөүдиритиң туйгула, “Учууталлар учууталлара”, Аҕа дойду Улуу сэриитиң кыттылыһаа Петр Афанасьевич Старостин атын Олусуун орто оскуушлар илэрэр сашмай сонтоох. Кини олохун саамай үтүө сыһарылар 23 сыл устата ханна да халбарыйбаага, үрдүк ситиһиисохтик үлэсөбиттэ, үрөх сайдыаллар үтүө үтүөтү, үрдүк чыпчааллары ситиһиттэ. Петр Афанасьевич математика, физика, үтө учууталларынан айымньылааххат үлэлэр юматиртэр кыһага көрөмүтүлүсөхтүн.

Калин тэрийгийг стагнартай мисгэрык-кыйайлар, ордух усагтар уруох юонитэн хаалан үгэлнирбитин наһаа собулүүр элбит. Ханна да корбогех тохартай етаюкүтүтүр үөрө-кото үгэлнирбит. Эбэх огуул, оюогос аяагарың, чоронору, сөргэлэри чонуйгарбыл. Бийниттэн ордух Вали Понсөө, Костя Ефремов үчүгэйдик үгэлнеллэрэ. Оройуонга ыгыттылар бийстанкаларга мадны ситийингөхөхк кытгарбыл.

Петр Африкасыевич оройуонга кэлгитэк билгэр физика кабинетын тэрийбигэ. Ону билиги араас техникескэй курулуоккарга сыгдыарбыт, ордук уоллартар азиямоделиро- ваниенан дьарыктанарбыт.

Огноогор Коля Карзиневскийгийн
реактивийн дагисгели онгогтоо
сэлдэбыха дд, очгогтоо келюргэ, мате-
риальнай-технической хаанчылшы
матбуутон, матырийнал ситэ
костутигон, учууталыг идэвхэн олохо
кыйлан килдэбэтхилт.

Ийн курдук бэйэтин биризмэтин
уругаан, сашаны, сонуну кигээрэр, олоно

үөрэнсэччилэрийн утуйар дьонурдаада.
Сүрэхх ирдүүлэхх, ол эрэри обону
моңо-эб сүлдүүбат эб. Ханкутук, сьтыы
тылларынан сэмэлээгэрино сол буоларбыт:

Оскулга улахан кылааның оңолорутар тырахтарыыстар кылгас куурустарын аспыга, Оңолор тырахтарыы ыларга үөрөтүннөр, от үлгүн кимизр салбукаа тырахтарыыстыыр кылагаммылгара, Торообут кыкуустарыгар мезаникзорлар тийбэт кимизригэр улахан комону өтөрөлнө.

60-с жилиарта үөрэнэгчийн ихэнх саяа хашварбаг буолбутара. Одьутуун оскундатын педагогическа республикадагылары талкаран сиптһинилэстик үлэсэбитэ. Оскунд дириэктэрэ П.К.Данчиковский уонна акаһы учуутала П.А.Старостин «РСФСР оскундлары үтүөлүк учуутала» бонусунаах ааты ыбылгытара. Петр Афанасьевич ширтһийтэриллит сэкирэтээрһинэн, учууталынан үлэсэбит көмүрө оскунд үлэтин сана үрдүкү көрдүсө талкарылыа, сайһаарылыа сүтһөн оруду ылар.

Байгэрийн үзэлсүрьеэ боринийлэх, кэгэ билгилэх учууталшар кини холобурунан, салалтатылан ситгилвилэхтик үлэлзбигтэрэ, үгс кэкилээрэ онорбуугара. Билин-корүү, сайдын дьшун олугун түстэбигт кыһатыр Старостин Петр Афанасьевич атын инээрэрэ Одылуун тэһилэжиги, Чурагчы оройошун салалтага, атын да туһааннаах уршшар, туруорсаннар быһаарыы ыһаһыахсара дьон, билиги, П.А.Старостин үөржэрчигэрэ эржэбиги:

М.Г. НИКИФОРОВ.

РСФСР профтехуурлэхгээнийн

түйшүгү, үрөтүгү категориялаах учууртал.

Олонхо ыһыага - 2015

ҮӨРҮҮБҮН ХОҢООММОР ХОЛБООММУН...

Быйыл биниги улууспутугар Чурапчыга ыгытлыбыт Олонхо ыһыаҕа барыбыт сүргэтин көтөхтө. Бу улахан республикатааҕы дьаһал ыгытларыгар Чурапчы дьоно-сэргэтэ өссө тогул түмсүүлэбин көрдөрүө.

Олу кэлбиг ыладыгтар билигин даганы: “Чурагчыга ыптылыбыт Олоххо ыһааҥа наһаа үчүгэй этэ,” - диэн кэпсэмитэриң, үрүктүк сыаналыыгыларга истэбиг, онтон үөрөбиг, долгуйабыг. Маҕайы алаһыгар кимрэр аарка ситэн-хотон туусарылыыгыгыттан астынабыг. Сылаайы ыһах буолар эрэ күнүгэр чөйрөннүбүккэ, бу күһүнүгүтүн хатыг оҕордон, көрөн-истэн, элбөтөн иһиэбиг, - диэн ыпырабыг. Улахан суолга диэри аллэа оҕорусуон. Маҕайыбыг алаһын харыстыабыг. Оҕону-урууну иһээн көрүөрөн, айылҕалыын аһыһынарарыабыг. Боҕу-саҕы ыһааҥа, алдыһааҥа ыраастык тутуосун. Бигити, олохтоохтор харыстыыр буолуһагытына, сылдыбыг күһи барыга ол курдук сыһааннаһаҥа. Бичагытыгар хаалар, историяга тиһиллэр дыһон тутууларгытыг харакыг харатыг курдук харыстыаагыг!

Манган сэлтээрэн, үөрүүбүн хөлсөн
талыгтар холбоотобум бүсгүн.

Айыуаттың кордоһу бул
Икәи күтүрәк ыһыһыһыһы
Ардаһа суһа буһаһыһыһы
Кордоһу бул ыһыһыһы
Хатһыһыһыһыһыһыһыһы
Эһыһыһыһыһыһыһыһы
Түһыһыһыһыһыһыһыһы

Мәңгілігіміз ақсақпа
Қыстук арасы өңірден
Дәулетшара оңтүстікте.
Саяхатымызға мақсаты,
Саяхат-жолдау, қолға
Дықаты музыка бұлағы,
Сүйену құтқаруға.

Алгастымаскыты
Басарай Аст-Нуж маскыт,
Агас – батыс урдиктар
Коксаларо халгабыт.
Татару сүгәйдәх кытына
Уйеу-быйсагы түстәбыт.

Олонго бхлысгуын айхмлыгынга
Сүрэгбитан катанга.
Кинг нэгмөн алаастыгынгар
Кун уугун сардангынгар
Бхлысгынга оогынбоотунгар,
Алаастыгын каруугынгар кэрэ
Сибэжээнгэн сунгынгар

Чаталжигт татварын
Лыкстар котло дайдылар,
Овоо тэмцэ суулсан,
Олонхо дайдуулар
Тийдэ тивкэ сырдыгтайбыт,
Дуулаагийн сырдагтайбыт,
Үерүүтэн дэглөнөлбүт.

Мәңгілік жүйе ата-баба
Сырттан-сылын қарағай,
Сайда - тұса, тұрғұрым!
Биліксіздік дөңгелек тойға,
Халқұм дүркіреген,
Ойықайын оянып ұста
Бірлеске дүркі дүркідей!

Клара Егоровна КУЗЬМИНА

Сайылыктаанын - 2015

ҮҮТТҮГЭННЭЭХ САЙЫЛЫКТАРГА

„НАГТААБАЙ“ САЙЫЛЫККА

Нийслэлээ, улууса билэр
үчүтэй үлгэрэх „Киров“ баһынай

хайаайыстыба сайылыгыт тий-
бит. „Нагтаабай“ сайылыка
Василий Васильевич Местников
дыз кэргэн дыз-уот, кыстык

хотон, сайылыгы типик тут-
тан оморолор. Электрорут
баар буолан дойкалар,
охладителлэр үлэтиилэр.
Быйыл сана хотон туттан
этэнэ кыстабылтар. Оссо
ситэрэр, тупсарар
былааннахтар.

Барыта 17 ыал сүөлүтүн
көрөллөр. 70-ча ыалар
ынастаахтар. Күннөтэ 6,5
центнер үүтү ыылар. 54
нырөйдөхтөр. Ынах оссо
торуөгү дөһөлөр,
көтөһөлөр. Үүт ымын эбин
9 центнерэ тиордөргэ былаанна-
хтар. Элбөк ынах кытараабыт.
Былырын 100-тэн тахса ынады

ыыларэбит. Үүтүрүн сыта 3,4
Итинэ сохосоптор. Технолот
К.В. Прохорова бойлор тийон
хонтуроллаһалларыгар
сүбөлөтө. Австрийскэй борула
үрдүк кылаастаах орус апыла-
лыктар. Быйыл ытылыгыт
дыз кэргэн ферматыгар грант
аһаайыстыба кыттыны ыла-
таахтар. Аһаайыстыба кытты
былааннахтар,
улуустаабы тыа
хайаайыстыбатын управлениета
итинэ сүбөлөргө,
комлекторүтөр көрөсүтөр.

Ульяна Николаевна:
„Сайылыгыт бараксан
сыттыны-сымардыны үчүтэй.

Ыччаттарбыт, оғолорбут
бараксатар сыныаналлар, үтө-
үөрөһөлөр. Ынах ынахытын
элбөтөр былааннаахтыт. Элбөк
торуөгү ылаахытына үүтүт-
астыт элбөхтөһүн билэбит,
өйдүүбүт. Ол иһин бэйэм
искусственной сымалыны
үөрөнөм. Бу хайысаа күүсө
үлгөһиэхтиг“, — дит иһинки
түстөбиттэн бу үлгөт
коллектив үрүн илэни дэлэтиг
оссо даһаны иһинки күөтө
сылдыада, үрдүк көрдөрүүтү
ситиһиөгү дит эрэлтөх салты
Алабар төһөлөгүн ферматы-
тар айынаахтыт.

АЛАБАР НЭЙИЛИЭГЭР

Алабар үүт ымылар быйылы дьылга бир
бастыг көрөрүүтөх төһөлөк. Бэ ыһын түмүтүн
үтүн иһэригэ 839 центнер үүтү туттарар былаанын
1047-төн тоһорон 124,8 бырыһыан көрөрүүтөх.

„ТААСТААХ“ САЙЫЛЫККА

„Таастаах“ Российскэй Федерация үүтүтөх фермерэ

Николай Николаевич Лыкин
салайааччылаах „Жырыма“
баһынай хайаайыстыба сайылаан
олорор. Кинилэр бигэ туруктаах,
элбөк сүөлүтөх, улуус кюн туттар
үчүтэй үлгэрэх хайаайыстыбатынан
буһаллар.

Билигин барыта 94 ынады ыы-
лар. Механизированнай типиктэ-
эхтэр, 4 ыанньыксыт, бостуук,
нырөй корооччулэр үлэтиилэр.
Күннөтэ 7,5 центнер үүтү туттараллар.
Аммаган, Бүлүүтүн,
Дьоккускайтан устулуоннар,
үөрөнөччүлэр үлгөһөлөр, аймах-
тара, сөннөрө кэтин сайылаан
олоролор, комлекторлөр.

Билигинтэ 76 нырөйдөхтөр.

Күннөтэ иккитэ ыылар. Үүтүрүн жөргөһө 3,5
эбит. Иһин эмэ намыһах дөһөлөр. Бу сайылыка 2006
сыллаахтан үлэтиилэр, быйыл 9-с сыллара. Эбин
аһаайыстыба аһан 24 гектарга зеленка олордубуттар. Бу
күннөргө оттоһунта киирэлэр. Хайаайы сирэ
кыараһаһын этэр. 100-төн тахса тонна оту бэлэмнөхтө-
хтэр. Сирдэригэр оттоон баран эбин арендада сир ыла-
таахтар. Быйыл саас Мугудай баһылыга К.И. Пермяковтан

от аһааһан сыл тахсыбылтар, соптоох сынаада
аһааһабытын иһин маһаналлар. Эрдэ австрийскэй
борула аһаар сөһү аһааһабылтар. Ол оғолго улаһан
билигин кинини туһаналлар. Искусственной
сымалыны иһин эмэ үлэтиилэр.

Отут сүөлү киирөр типовой кыстык хотону
туттубуттарын сүөлүтөр элбөк кэһтиһимитэр. Быйыл
оссо кэһтиһэр былааннаахтар.

„АНХАЙ“ САЙЫЛЫККА

Алабар төһөлөгүн „Анхай“ сайылы-
гар олохтоох ЖСПК тэрийитинен 60
ыанньыты сайылаган тураллар. Үс

ыанньыксыт үлэтиилэр. Электрорут көлө-
риһтэ илик буолан дизелиген дойкаларын
үлэтиилэр. Алта ыар аппараттаахтар.
Күннөтэ 4,5 центнер үүтү туттараллар. Бэ

ыйын 1 күнүтөр көһөн кэлбит-
тэр. Бостууктаахтар.
Типиктэригэр быйыл сана
хаачах туттубуттар. Манна
үһө сылын сайылыылар.
Барыта 5 ыал олорор.

„Үүтүтүн күннөтэ омур
бортовой массыһаһаһан
бөтүннэ кутан илэһэн
туттарабыт. Олорор, үлэтиилэр
услуубуһа үчүтэй. Электрорут
көһөрүлэрэ буһаллар
абыраһа этибит.
Соторутааһыта олохтоох
оскула оғолоро юһөн киирэр
көрдөрүтөр, сэрэхсийдибит. Киирэрэ
үлгөһиэхтиг“, — дөһөлөр.

Оттооһун - 2015

ОТТООҺУН ТЭТИМИРЭР

От ыйын 15 күнүтөһүн турутуһан улууска
оттоһунта кыттыаһаах хайаайыстыбалар үтүстөр
хотуһаа киирэлэр.

От үүнүүтэ үчүтэй. Уулаах дьыл буолан үтө хотуна
кыараһаһынан үтүтүн Алабар төһөлөгүтүн уратылар
мөһтөһө оттоон кыстыгы туоруур отторун булуһоһтар.
Барыта 20543 ынах сүөлүбүтүгэр, 1583 сылыбыллар
быйыл 34074 тонна оту оттоһаахтыт, 500 тонна сеннаһ,
470 тонна силэһи бэлэмнөхтөһүн.

Барыта 70 звеноһа 380 киһи, 180 тыраахтар
үлэтиилэр. 500-төн тахса гектар сир сөһүлүнэ, 480 гектар

муһуһуһуһа, 88 тонна от
көһиһиһиһа. Арһаа сүөх
күннөтөр туралларынан оттуурга
услуубуһа үчүтэй. Ордук
үчүтэйдик Мындаһаһаһа,
Одьулуун, Баһы, Болтоһо
төһөлөгүтөр оттоон иһэлэр.

М.А. ПЕРМЯКОВА,
тыа хайаайыстыбатын
управлениетын
кылааһынай агронома.

Сыһаарыһаһа бэлэмнөһө Алексей СЛЕПЦОВ.

Балааны бэлмэгтэ Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Хайнхат бэлчээс бэрлэлэр гравита: 16 ч 00 м. Бэлчээс бэрлэлэр: 16 ч 00 м. "Сага олк" реладонай нэдэлтэй хэлбэлхуа 15.07.2015 с. офетай бэлчээтэнэ
Аадирхна: 578670. Чуралч сап. Керп Мэрх: ул. 26 "а". Индэрхс: 54907. Хайнхат нэдэлэр уст: олусуруулууд, нэллэрэ уонна суботата тахсар.